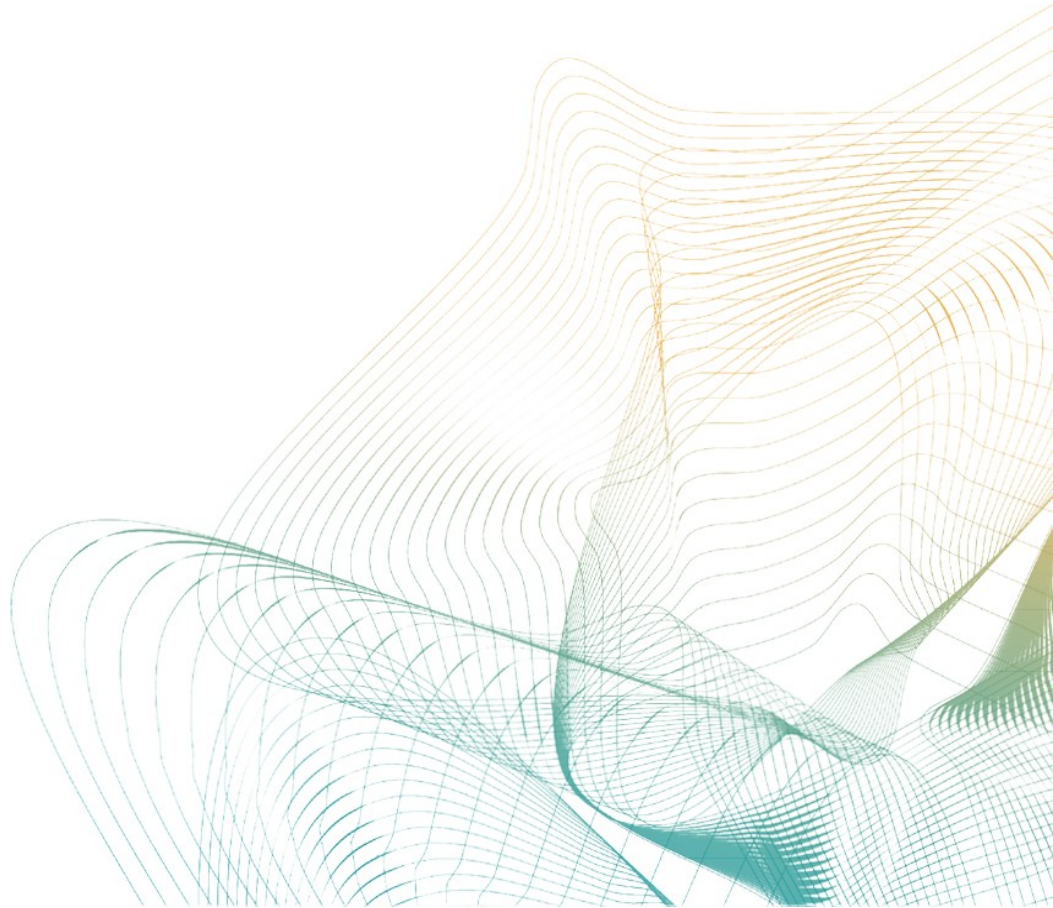

Gıda ve Tarımsal Ürün Piyasaları İzleme ve Değerlendirme Komitesi

Gıda Komitesi Hangi Amaçla Kurulmuştur? Gıda Komitesi'nin Kısa Tarihçesi...

2008 Dünya Gıda Krizi sonrasında Avrupa Birliği başta olmak üzere birçok ülke gıda güvenliğini sağlamak ve gıda fiyatlarındaki oynaklığı azaltmak üzere harekete geçmiştir. Ülkemizde de gıda fiyatları uzunca bir süredir ekonomi gündeminin ilk sıralarında yer almaktadır. İşlenmemiş gıda fiyatlarındaki yüksek oynaklık enflasyon görünümünü bozmakta ve enflasyon öngörülerinde önemli bir belirsizlik kaynağı oluşturmaktadır. Bu bağlamda, tüketici enflasyonu sepeti içinde yüksek ve öngörülemez oynaklık sergileyen gıda grubu ürünleri fiyatlarındaki gelişmelerin daha yakından takibi kritik önem taşımaktadır.

Ülkemizde gıda ve tarım ürünleri piyasalarının daha yakından izlenmesi amacı doğrultusunda, Gıda ve Tarımsal Ürün Piyasaları İzleme ve Değerlendirme Komitesi, kısa adıyla Gıda Komitesi 9 Aralık 2014 tarihinde, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın sekreteryasında 2014/20 sayılı Başbakanlık Genelgesi¹ ile kurulmuştur. Yaklaşık iki yıllık bir sürenin ardından yeniden yapılanmaya giden Gıda Komitesi'nin sekreteryası 27 Aralık 2016 tarihinde 2016/30 sayılı Başbakanlık Genelgesi² ile TCMB'ye devredilmiştir.

Söz konusu yeniden yapılandırma çerçevesinde Komite'de yer alan kurumlar Bakan düzeyinde temsil edilmektedir. Bir dönem Başbakan Yardımcısı başkanlığında Ekonomi Bakanı; Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı; Gümrük ve Ticaret Bakanı; Kalkınma Bakanı ve Maliye Bakanının bir araya gelmesi ile toplanan Komite günümüzde Hazine ve Maliye Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı ve Ticaret Bakanlığının katılımı ile Merkez Bankası'nın sekreteryasında toplanmaktadır. Böylelikle Komite'nin icra kapasitesi ve karar alma gücü artırılmış ve gündeme gelen tedbir önerilerinin en üst düzeyde gözden geçirilerek zaman kaybetmeden hayata geçirilmesini sağlayacak bir mekanizma tesis edilmiştir.

Komite'nin yeni yapısında, TCMB fiyat istikrarını gıda enflasyonu kaynaklı olarak tehdit eden yapısal sorunları belirleme ve çözüm önerileri geliştirme amacı doğrultusunda ilgili kurum ve kuruluşlarla daha yakından çalışmaktadır. Böylelikle, birçoğu yapısal nitelik taşıyan sorunların altında yatan iktisadi faktörlerin daha derinlemesine çalışılması sağlanmaktadır. Ayrıca, TCMB tarafından takip edilen reform önerileri fiyat istikrarı bakış açısı ile ve diğer kurumların da hassasiyetleri gözetilerek karşılıklı müzakere çerçevesinde tasarlanmaktadır. Merkez Bankası gıda ürünlerinde fiyat oluşumu konusundaki uzun vadeli kurumsal birikimi çerçevesinde gıda fiyat gelişmelerinin izlenmesi ve önceliklerin belirlenmesinde yönlendirici rol oynamaktadır.

Gıda Komitesi'nde alınan kararların iletişimi Bankamız tarafından web sitemizde yayımlanan basın duyuruları ve Komite'de yer alan Sayın Bakan'ların çeşitli araçlarla kamuoyuna yaptıkları açıklamalarla yapılmaktadır. Söz konusu iletişim neticesinde, kamuoyunda gıda fiyatlarının artış eğilimi ve oynaklığının fiyat istikrarı açısından risk teşkil ettiğine ve kontrol altına alınması gerektiğine ilişkin geniş çaplı bir farkındalık oluşturulmuştur.

Gıda Komitesi'nin bugüne kadar aldığı kararlar çerçevesinde uygulamaya konulan tedbirleri konjonktürel tedbirler ve yapısal tedbirler olmak üzere iki başlık altında sınıflandırmak mümkündür.

Gıda Komitesi'nin Aldığı Konjonktürel Tedbirler Nelerdir?

Gıda Komitesi'nde alınan kararlar çerçevesinde bazı gıda ürünleri fiyatlarında gözlenen dönemsel aşırılıkları kontrol altına alabilmek ve spekülasyon hareketleri engelleyebilmek için dış ticaret önlemleri alınmıştır.

¹ 9 Aralık 2014 Tarihli ve 29200 Sayılı Resmî Gazete

² 27 Aralık 2016 Tarihli ve 29931 Sayılı Resmî Gazete

Gıda Komitesi'nde alınan kısa vadeli dış ticaret tedbirlerinin ayrıntılarına geçmeden önce Türkiye'de gıda ürünleri piyasalarına ilişkin birkaç tespiti paylaşmakta fayda olduğu düşünülmektedir. Türkiye'de gıda ürünleri fiyatları zaman zaman üretici maliyetlerinden bağımsız olarak yüksek oranlı artışlar sergileyebilmektedir. Söz konusu yüksek fiyat artışları genellikle hasat dönemleri dışında gerçekleştiğinden fiyat artışlarının üreticiye ve üretime yararı sınırlı olmaktadır. Özellikle, hububat ve bakliyat gibi saklanabilir bitkisel ürün piyasalarında faaliyet gösteren aracilar stoklama ve beklenmedik fiyat artışları yapma yoluyla piyasa fiyatları üzerinde belirleyici olabilmektedir. Diğer yandan, birim üretim maliyeti dünya ortalamasının çok üzerinde olan ve yapısal olarak üretim açığı yaşadığımız dana eti gibi gıda ürünleri de bulunmaktadır. Söz konusu gıda ürünlerini çok yüksek gümrük vergileriyle korumak üreticiden çok aracilar lehine sonuç vermekte ve tüketici refahını azaltmaktadır.

2017 yılında Gıda Komitesi'nin aldığı kararlar çerçevesinde uygulamaya konulan kısa vadeli dış ticaret tedbirlerini aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

- 2017 yılı Mart ayında 2017/9955 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı³ ile nohut ithalatında yüzde 19,3 olan gümrük vergisi yerli üretimin devreye gireceği Temmuz ayına kadar sıfırlanmıştır.
- 2017 yılı Haziran ayı sonunda 2017/10440 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı⁴ ile çeşitli hububat ve kırmızı et ürünlerinde gümrük vergileri düşürülmüştür. Bu çerçevede, buğday arpa ve mısırdaki yüzde 130 olarak uygulanmakta olan gümrük vergisi sırasıyla yüzde 45, yüzde 35 ve yüzde 25'e, kesimlik canlı dana ithalatında yüzde 135 olarak uygulanmakta olan gümrük vergisi yüzde 26'ya ve karkas dana eti ithalatında yüzde 100 olarak uygulanmakta olan gümrük vergisi yüzde 40'a indirilmiştir. Gümrük vergisi düşürülen hububat ve kırmızı et ürünlerinde 2017/7 sayılı "İthalatta Gözetim Uygulamasına İlişkin Tebliğ⁵" düzenlemesi çerçevesinde gözetim uygulaması başlatılmış ve söz konusu ürünler için birim gümrük kıymetleri tespit edilmiştir. Ek olarak, 2017 yılı Temmuz ayı sonunda hububat ürünlerinde 2017/10589 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı⁶ ile Toprak Mahsulleri Ofisi'ne, kırmızı et ürünlerinde ise 2017/10604 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı⁷ ile Et ve Süt Kurumu'na süreli olarak sıfır gümrük vergisiyle ithalat yapabilmeye kotaları tanınmıştır. 2017/10478 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı⁸ ile de Toprak Mahsulleri Ofisi'ne verilen ithalat ve/veya ihracat görevlerinden kaynaklanan zararların görev zararı kapsamında değerlendirilmesinin ve Hazine Müsteşarlığınca karşılanmasının yolu açılmıştır.
- 2017 yılı Kasım ayında 2017/10796 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı⁹ ile çeşitli tahıl kepeklerinde gümrük vergisi sıfırlanırken, çeşitli yağlı tohum küspelerinde yem sanayiinde kullanılması şartıyla gümrük vergisi yüzde 6,5'e indirilmiştir.
- 2017 yılı Aralık ayında 2017/10994 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı¹⁰ ile nohut, kuru fasulye, kuru barbunya ve börülcede gümrük vergileri 1 Haziran 2018 tarihine kadar sıfırlanmıştır.

Önemle belirtmek gerekir ki, dış ticaret düzenlemeleri yapılırken ilgili ürünlerdeki fiyat eğilimleri ve beklentileri, piyasadaki arz-talep koşulları ve üretici maliyetleri göz önünde tutulmuş ve araciların stoklama ve beklenmedik fiyat artışları yapma eğilimlerinin önüne geçilerek sağlıklı fiyat oluşumuna destek sağlanması hedeflenmiştir.

Sözü edilen dış ticaret tedbirlerine ilave olarak, Gıda Komitesi'nde alınan karar doğrultusunda standart ekmekteki fiyatlandırma mekanizması gözden geçirilmiş ve 2017 yılı Aralık ayında 2017/23

³ 8 Mart 2017 Tarihli ve 30001 Sayılı Resmî Gazete

⁴ 27 Haziran 2017 Tarihli ve 30107 Sayılı Resmî Gazete

⁵ 30 Haziran 2017 Tarihli ve 30110 Sayılı Resmî Gazete ve 28 Temmuz 2017 Tarihli ve 30137 Sayılı Resmî Gazete

⁶ 29 Temmuz 2017 Tarihli ve 30138 Sayılı Resmî Gazete

⁷ 29 Temmuz 2017 Tarihli ve 30138 Sayılı Resmî Gazete

⁸ 28 Temmuz 2017 Tarihli ve 30137 Sayılı Resmî Gazete

⁹ 22 Kasım 2017 Tarihli ve 30248 Sayılı Resmî Gazete

¹⁰ 2 Aralık 2017 Tarihli ve 30258 Sayılı Resmî Gazete

sayılı “Türk Gıda Kodeksi Ekmek ve Ekmek Çeşitleri Tebliği (Tebliğ No: 2012/2)’nde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ¹¹” yayımlanmıştır. Söz konusu Tebliğ uyarınca standart ekmekteki minimum gramaj 250 gramdan 200 grama indirilmiş ve gramaj ayarlama adımları da 50 gram yerine 10 gram olarak tespit edilmiştir. Bu düzenleme ile standart ekmekte daha esnek fiyatlandırma yapılabilmesinin önü açılmıştır. Ayrıca, “Tacir ve Sanayiciler Tarafından Üretilen Mal ve Hizmetlerin Azami Fiyat Tarifelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik¹²” ve “Esnaf ve Sanatkârlarca Üretilen Mal ve Hizmetlerin Fiyat Tarifeleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik¹³” düzenlemeleri ile standart ekmeğe ilişkin fiyat tarifesinin belirlenme süreci değiştirilmiştir.

Gıda Komitesi’nin Aldığı Yapısal Tedbirler Nelerdir?

Gıda Komitesi çalışmaları, kalıcı fiyat istikrarı yönünde daha çok yapısal alanlara odaklanmaktadır. Gıda Komitesi’nde alınan kararlar çerçevesinde uygulamaya konulan başlıca yapısal tedbir ve düzenlemeleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

Meyve ve Sebze Lojistik Süreçlerin İyileştirilmesi

Gıda Komitesi’nde alınan karar çerçevesinde Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, sebze ve meyvelerin toptan ve perakende ticaretinde uyulması gereken standart uygulamalara ilişkin usul ve esaslar hakkında tebliğ¹⁴ yayımlamıştır. Söz konusu tebliğ çerçevesinde, meyve ve sebze ürünlerinin hasat sonrasında uluslararası normlara uygun tek ve çok kullanımlık ambalajlarla paketlenmesi, nakliye süreçlerinin iyileştirilmesi amacıyla soğutuculu araçlarla taşınması ve perakende satış noktalarında soğutuculu reyonlarda sergilenmesi hususlarında yeni standartlar belirlenmiştir. Belirli bir geçiş süreci sonunda bu standartların uygulamaya geçmesiyle birlikte, yaş meyve ve sebze ürünlerinde zaman zaman yüzde 30'lara ulaşan fire oranlarının azalması ve dolayısıyla nihai tüketime sunulan ürün arzının artması beklenmektedir.

Diğer yandan, toptancı hallerinin modernizasyonu da Komite gündemine gelmiş ve bu yönde çalışmalar başlatılmıştır. Hal yasasında yapılacak düzenlemelerle hal işletim modelinin dünyadaki iyi uygulamaları örnek olarak iyileştirilmesi planlanmaktadır. Hal sayısının ve hal lokasyonlarının yaş meyve ve sebze toptan ticaretindeki verimliliği artıracak şekilde yeniden belirlenmesi amaçlanmaktadır. Böylelikle, hem toptan ticarete piyasa derinliğini artırmak hem de hallerin ülkenin mevcut ulaştırma, lojistik ve teknolojik altyapısına uyumunu sağlamak mümkün hale gelecektir.

Lisanslı Depoculuk Sisteminin Geliştirilmesi ve Yaygınlaştırılması

Gıda Komitesi’nde alınan karar doğrultusunda lisanslı depoculuğun geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması yönünde önemli adımlar atılmıştır. Bu kapsamda, Türkiye Ürün Borsası Anonim Şirketi’nin kuruluş izni 2017 yılının Nisan ayında verilmiştir. Ağustos ayı başında ise Ürün İhtisas Borsası’nın kuruluş, faaliyet, işleyiş ve denetim usul ve esasları hakkındaki yönetmelik¹⁵ Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. 2017 yılı Mayıs ayında 2017/10067 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı¹⁶ ile üreticilerin lisanslı depodaki ürünlerini temsil eden elektronik ürün senetlerini teminat göstererek alacağı kredilerin faizinin yüzde 50’sinin devletçe karşılanması sağlanmıştır. Ek olarak, 2017/10111 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı¹⁷ ile lisanslı depo yatırımlarının daha fazla desteklenmesinin sağlanması

¹¹ 1 Aralık 2017 Tarihli ve 30257 Sayılı Resmî Gazete

¹² 24 Aralık 2017 Tarihli ve 30280 Sayılı Resmî Gazete

¹³ 24 Aralık 2017 Tarihli ve 30280 Sayılı Resmî Gazete

¹⁴ 3 Ekim 2017 Tarihli ve 30199 Sayılı Resmî Gazete

¹⁵ 10 Ağustos 2017 Tarihli ve 30150 Sayılı Resmî Gazete

¹⁶ 12 Mayıs 2017 Tarihli ve 30064 Sayılı Resmî Gazete

¹⁷ 3 Mayıs 2017 Tarihli ve 30055 Sayılı Resmî Gazete

için 1inci, 2nci, 3üncü ve 4üncü bölgelerde yapılan lisanslı depo yatırımlarının 5inci bölge desteklerinden yararlanabilmesinin önü açılmıştır.

Lisanslı depoculuk ve ürün ihtisas borsacılığı sistemi, uzun süre saklanabilen ve standardize edilebilen hububat, baklagiller, fındık, zeytin ve zeytinyağı gibi tarım ürünlerinin depolanmasına ve derin bir piyasada ticaretine imkân vermektedir. Lisanslı depoculuk üreticinin finansmana erişimini kolaylaştırmakta, kayıt dışılığı azaltmakta, ürünün zamanlama ve miktar olarak dengeli şekilde piyasaya sürülmesine zemin hazırlamakta ve böylelikle saklanabilir gıda ürünleri piyasalarında sağlıklı ve istikrarlı fiyat oluşumuna katkı yapmaktadır.

Üretici Birliklerinin Teşvik Edilmesi ve Yaygınlaştırılması

Gıda Komitesi'nde alınan karar uyarınca, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı üretici birliklerinin kurulmasını kolaylaştırıp hızlandırmayı amaçlayan bir eylem planı hazırlamış ve pilot çalışmalara başlamıştır. Bu çerçevede, üretici birliklerinin güçlendirilmesi ve yaygınlaştırılmasına yönelik kurumsal düzenlemeler ve teşvik mekanizmaları üzerinde yoğun bir şekilde çalışılmaktadır. Birçok gelişmiş ülkede gıda üretimi, dağıtımı ve pazarlaması büyük ölçüde üretici birlikleri tarafından yapılırken, ülkemizde üretici birliklerinin tedarik zincirindeki payı son derece sınırlıdır. Türkiye'de tarımsal ürünlerin temini, taşınması, muhafaza edilmesi, ambalajlanması ve tasniflenmesi gibi pazarlamaya ilişkin fonksiyonların birçoğu aracılardan tarafından yerine getirilmektedir. Bu durum bir taraftan üreticilerin aracılara olan bağımlılığını artırırken, diğer taraftan, pazarlama kanallarının uzamasına, maliyetlerin artmasına ve pazarlama payının yükselmesine sebebiyet vererek nihai tüketici fiyatını yukarıya çekmektedir.

Gıda Piyasalarındaki Aracıların Gözetimi ve Denetlenmesi

Gıda Komitesi'nde alınan karar çerçevesinde, TCMB ve Rekabet Kurumu işbirliği ile gıda arz zinciri üzerinde rekabet eksikliği olabilecek noktalar teknik çalışmalarla belirlenmiştir. Gıda ürünleri piyasalarında tedarik zincirinin çeşitli aşamalarında karşılaşılan aksak rekabet nihai tüketici fiyatları üzerinde yukarı yönlü etki yapmaktadır. Bu çerçevede, Rekabet Kurumu gıda sektöründeki mevcut rekabet ihlallerini tespit edip gerekli adımları atmak üzere harekete geçmiş ve denetimlerini artırmıştır. Yaş meyve-sebze tedarikçilerinin fiyatlama davranışlarının yanı sıra, süpermarket-tedarikçi iş modeli ve komisyoncuların piyasadaki rolü de mercek altına alınmıştır.

Tarımsal Finansmana Erişimin Kolaylaştırılması

Gıda Komitesi'nde tarım sektörüne yönelik finansal ürünlerin çeşitlendirilmesine ve teminat başta olmak üzere finansman koşullarının iyileştirilmesine ilişkin tedbir önerileri değerlendirilmiştir. Bu çerçevede, 2018 yılı Ocak ayı başında 2017/11176 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı¹⁸ ile çiftçilere tarıma yönelik kullanılan azami 15.000 TL'ye kadar olan kredilerde KKDF kesintisi % 0 olarak tespit edilmiştir.

Merkez Bankası, Gıda Komitesi Gündem ve Kararlarına İlişkin Kamuoyu İletişimini Nasıl Yapmaktadır?

Merkez Bankası üstlendiği sekretarya görevi doğrultusunda Gıda Komitesi'nde alınan kararları web sitesinde yayımlanan basın duyuruları ile kamuoyunun bilgisine sunmaktadır. Ayrıca, Gıda Komitesi'nin gündeminde olan konuları kamuoyuna taşımak ve yapısal sorunlara ışık tutmak üzere çalışma tebliğleri, ekonomi notları ve blog yazıları yayımlanmaktadır. 2016 yılı ve sonrasında yayımlanan çalışmalar aşağıda yer almaktadır:

¹⁸ 1 Ocak 2018 Tarihli ve 30288 Sayılı Resmî Gazete

Çalışma Tebliğleri:

[Gıda ve Enerji Fiyatlarındaki Aşırı Artış Dönemlerine İlişkin Bulgular: Enflasyon Beklentileri Üzerine Yansımaları](#), Temmuz 2017

[Türkiye için Et Fiyatı Oynaklığı: İthalat Politikası Fiyat ve Fiyat Belirsizliği Üzerinde Etkili mi?](#), Nisan 2017

[İşlenmemiş Gıda Fiyatlarında Ortalamaya Yakınsama](#), Şubat 2017

Ekonomi Notları:

[FAO Fiyat Uyarı Göstergesi Yönteminin Tanıtımı ve Türkiye’de İşlenmemiş Gıda Ürünlerine Uygulanması](#), Ocak 2018

[Türkiye’de Gıda Enflasyonunun Belirleyicileri](#), Aralık 2017

[Türkiye’de Gıda Fiyatları: Uluslararası Bir Karşılaştırma](#), Temmuz 2016

[İşlenmemiş Gıda Enflasyonu Kısa Vadeli Tahminine Alternatif Bir Bakış](#), Nisan 2016

Merkez Bankası Güncesi Blog Yazıları:

[Tarım Sigortaları Tarımsal Üretim Verimliliğini Etkiliyor mu?](#), Eylül 2017

[Yaş Meyve-Sebze Tedarik Zincirinde Fiyat Oluşumu](#), Temmuz 2017

[Lisanslı Depoculuk Sistemi Fiyat İstikrarına Nasıl Katkı Sağlıyor?](#), Haziran 2017

[Karayolları Altyapı Kalitesi Bölgesel Gıda Fiyatlarını Etkiliyor mu?](#), Mart 2017

[Gıdada Erken Uyarı: Kavramsal Bir Giriş](#), Aralık 2016

[Tarım Bankacılığının Tarımsal Verimlilik Üzerindeki Etkileri](#), Aralık 2016